НЕГИРАНИ ПРЕДИКАТ И ЊЕГОВА ПОЈАВА У РОМАНУ**ИВАНА ЗЛАТКОВИЋА *И ЖИВ И МРТАВ***

Марија Симовић, Филолошко-уметнички факултет,
Универзитет у Крагујевцу, marijasim87@gmail.com

Оригинални научни рад
DOI: 10.31902/fll.36.2021.14

Апстракт: У овом раду ћемо се бавити негираним предикатом и његовом појавом у роману писца Ивана Златковића *И жив и мртав*. Будући да се под негацијом најчешће подразумева застој радње, при чему се дата евентуалност негира и истиче њено одсуство, циљ нам је да испитамо да ли се са негираним предикатима може исказати постојање и одвијање одређене радње и тиме учинити да радња напредује или ће радња стагнирати, јер је негацијом представљена одређена чињеница. Указаћемо на појаву феномена негације прекида који представља реакцију наратора на одсуство очекиваног догађаја што ће изазвати посебне стилске ефекте и допринети промени тока приче, али ће у роман унести живост и динамичност. Методом анализе изабраних примера из романа *И жив и мртав* Ивана Златковића биће издвојено неколико група негираних евентуалности, међу којима су негација код које се негира само допуна а евентуалност остаје потврдна, затим двојака негација којом се истиче постојање догађаја, као и негација уз одређени везник којом се наглашава постојање потврдне радње упркос негираном изразу, али и негација под којом се догађаји одвијају супротно од радњи и навика агенса постижући ефекат неочекиваности и изненађења чиме се такође доприноси динамичности романа. Међутим, треба нагласити да се често негираним предикатима може дати нека битна информација, констатација или мисао протагониста због које ће радња романа изгубити на динамици, али ће свакако допринети разјашњењу смисла ове приповести. Притом, бавићемо се и разматрањем глаголског времена у коме је негирани исказ употребљен и да ли то може утицати на динамику приче.

Кључне речи: негирани предикат, догађај, допуна, прагматика, неочекиваност.

1. УВОД

Негираним догађајем и његовим понашањем у дискурсу бавили су се чувени лингвисти Луј де Сосир (1996, 219–242; 1998, 271–291; 2000) и Жак Мешлер (231–251). Наиме, негирањем дате евентуалности, имамо утисак да сама евентуалност не може бити

смештена на временској оси, због чега нам делује да се негирана евентуалност није ни одвила у неком одређеном временском тренутку, ма који год тренутак то био. Пошто се потврдним реченицама истиче постојање и одвијање датог догађаја, постављамо питање шта ће се заправо десити уколико се дата реченица негира и да ли ће се тиме порећи и само њено постојање, као и постојање догађаја, јер ће се тиме и он негирати, или ће пак доћи до појаве феномена негације прекида. Треба истаћи да се под овим појмом подразумева реакција субјекта на одсуство очекиваног догађаја који се не одвија упркос навици субјекта или агенса реченице (Saussure 2000, 260). Будући да ћемо анализирати случајеве негираног предиката у роману *И жив и мртав*, од посебне је важности и испитати да ли су сви негирани искази стања или могу бити и догађаји, које су природе такви догађаји и како одредити њихову темпоралну референцу. На крају, треба одговорити и на питање да ли с негираним исказом може доћи до напретка приче, или се на тај начин темпо приче само успорава.

2. О НЕГАЦИЈИ ПРЕКИДА

Према Дикроу (1972), негација прекида нам омогућава да са мање речи објаснимо више, односно она нас упућује на начин како саопштити јако сложену ситуацију са мање труда, а постићи притом јак контекстуални ефекат. У случају појаве феномена негације прекида мора се прибећи прагматичком обogaћењу исказа, како би се отишло даље од дословне интерпретације негираног исказа, чиме се јавља његова нова, принудна интерпретација (Saussure 2000, 338).

Претпоставићемо да се негираним исказом може означити евентуалност, па ћемо у том смислу посматрати и интерпретирати следећи пример на који нам је указала Стефани Вејзер у свом мастер раду (2006, 21):

(1a) *Jovan ne s'est pas arrêté au signe du policier* (Јован се није зауставио на знак полицајца).

(1b) *Jovan a continué à sa route au dépit du signe du policier* (Јован је наставио свој пут упркос знаку полицајца).

Посматрајући горе наведене примере, можемо уочити да се примери (1a) и (1b) готово подударују будући да оба упућују на исто значење (не зауставити се на знак полицајца, 1a – наставити својим путем упркос знаку полицајца, 1b). Међутим, и поред тога што позитивни израз и његов негирани облик упућују на исто значење, у негираним исказима оваквог типа јако је важно одговорити на који

начин можемо одредити моменат референције догађаја који се не одвија.

2.1. ДРТ ТЕОРИЈА

Према Кампу и Рејлу (1993) и њиховој ДРТ теорији, односно Теорији заступања дискурса¹, свака проста реченица уводи референцијални моменат. Наиме, ова два научника сматрају да није неопходно да негација уводи моменат референције на вишем нивоу од реченице, што објашњавају на примеру глагола *sourire/смејати се*, на шта нам је посебно указала Стефани Вејзер (2006: 21) у свом раду.

(2) *Marco regarda Marie. Elle lui sourit* (Марко погледа Марију. Она му се осмехну).

(3) *Marco regarda Marie. Elle lui souriait* (Марко погледа Марију. Она му се осмехивала).

(4) *Marco regarda Marie. Elle ne lui sourit pas* (Марко погледа Марију. Она му се не осмехну).

(5) *Marco regarda Marie. Elle ne lui souriait pas* (Марко погледа Марију. Она му се није осмехивала).

Када бисмо посматрали дуративност у негираним примерима (4) и (5), она је заправо иста. Није нам неопходан супериорнији ниво од реченице. Али, свакако да нису сви негирани искази стања и да постоји разлика између ова два негирана исказа са глаголом *sourire* у аористу и имперфекту.

Према ДРТ теорији (1993), да бисмо интерпретирали негиране исказе на дуративан начин, не сматрајући их стањима, ниво негативног оператера треба да буде подређен времену, али надређен догађајној варијабли (Weiser 2006, 21), што ћемо покушати да објаснимо на следећем примеру у потврдном, а затим у одричном облику:

(6a) *Katarina a regardé un film d'amour samedi* (Катарина је гледала љубавни филм у суботу).

(6b) *Katarina n'a pas regardé de film d'amour samedi* (Катарина није гледала љубавни филм у суботу).

Ова два примера ћемо представити и двема фигурама (*фигура 1* и *фигура 2*) исказујући потврдан догађај, али и његов негирани облик по нивоима. Наиме, неопходно је рећи да ова два исказа треба интерпретирати на исти начин: догађај се одвио/догађај се није

¹ Ханс Камп је увео Теорију заступања дискурса у циљу постављања теоријског оквира за бављење питањима из семантике и прагматике анафоре (39-64).

одвио у датом тренутку у суботу. Према томе, темпорална референца нам је дата и позната (у оба примера то је одређени тренутак у суботу).

2.2. АНАФОРА

У нашем раду, ослањаћемо се на ДРТ теорију, али ћемо је употпунити идејом лингвиста Амсили и Л Драулек (1996, 4), који сматрају да негацију треба проучавати по нивоима и имати дужи домаћај негације на темпоралну референцу евентуалности. У складу са тим, указаћемо и на појам анафоре (Weiser 27–29, Lo Cascio 191–228). Наиме, према Клајну, анафора представља средство упућивања на претходни контекст или на претходну идеју, која није исказана већ само евоцирана (1985, 77). У овом случају, покушаћемо да разјаснимо прекид негације уз помоћ француске заменице *cela* којом се уводи време одвијања/неодвијања датог догађаја:

(7) *Petar ne s'arrêta pas au signe du policier, cela a étonné Milena* (Петар се није зауставио на знак полицајца, што је зачуло Милену). (Saussure 2000)

На основу анафоре *cela* одређујемо моменат одвијања радње *не зауставити се*. Можемо јасно видети да ипак постоји референцијални моменат одвијања/неодвијања догађаја, доступан анафори у оваквом типу негираних исказа. Овај моменат

референције одређује се посредно и представља моменат када се Милена зачудила због изостанка догађаја. На тај начин, тренутак Миленине реакције на одсуство очекиваног догађаја представља темпоралну референцу негираног догађаја.

2.2.1. ПРЕКИД НАВИКЕ СУБЈЕКТА

Научници Вендлер (1967), Хорн (1989), Стоквел и др. (1973), сматрају да докле год негирани догађај означава прекид неке навике субјекта, он може означавати догађај, баш као његов позитивни опонент. Навешћемо пример догађаја који представља уобичајену радњу субјекта (Бојана доручкује), али и његов одрични облик.

(8) *Bojana prit son petit déjeuner* (Бојана је доручковала).

Будући да доручак, представља први оброк и, рекли бисмо, рутину или уобичајену навику субјекта, негирањем ове навике добили бисмо ефекат неочекиваности.

(8a) *Bojana ne prit pas son petit déjeuner* (Бојана није доручковала).

Уколико бисмо додали прилог за учесталост који је својствен исказаном догађају, не би се негирао догађај *доручковати*, већ би се истакло да Бојана само понекад не доручкује. У складу са тим, подржаћемо идеју Лејкофа који наводи да се не може утврдити учесталост датог догађаја ако се он не дешава (1965, 172).

(9) *Parfois, Bojana ne prend pas son petit déjeuner* (Бојана понекад не доручкује).

Заправо, овде је реч о принципу прекида навике или неких уобичајених радњи субјекта реченице (прекид навике/*rupture d'une habitude*), што ћемо показати на наредном примеру:

(10) *Dejan n'a pas acheté des jouets à ses enfants pour le Nouvel An, ce qui les a rendus tristes* (Дејан није купио својој деци играчке за Нову годину, што је њих растужило).

Наиме, тата Дејан је куповао увек својој деци поклоне за Нову годину, али ове године није, због чега се и јавља негација прекида, јер се није одвио очекивани догађај, чиме се истиче ефекат неочекиваности и прекида навике субјекта реченице.

2.2.2. СМАЊЕЊЕ ДОМАШАЈА НЕГАЦИЈЕ

Негација прекида обухвата и извешан број случајева који се тичу негираних исказа код којих се негирањем само смањује дomet негације на унутрашњи елемент предиката (Saussure 2000, 292), као што нам може потврдити пример 12:

(11) *Vuk ne courut pas longtemps* (Вук није дуго трчао).

У овом примеру, акценат је на одвијању радње *trчати/courir* која се одвила у одређеном временском тренутку и поред тога што је кратко трајала. Иако није трајао дуго, догађај *courut* се догодио у одређеном временском тренутку. Притом, можемо лако модификовати прилог *longtemps* у његов позитивни опонент.

Код оваквих примера, као што је 11, дословна интерпретација постаје ирелевантна и стога се приступа принудној интерпретацији односно интерпретацији прекида како би се извела потврдна евентуалност, при чему ће одрични израз *ne pas courir longtemps* бити измењен потврдним *courir peu de temps*:

(12) *Vuk courut peu de temps* (Вук је кратко трчао).

2.3. ХИПОТЕЗЕ

Поћи ћу од мишљења да свака тврдња евентуалности негираним исказом проистиче из прагматичког обогаћења (Симовић 2021). Заправо, при интерпретацији оваквих негираних исказа не можемо се ослонити само на дословну интерпретацију исказа, већ се мора продужити интерпретативни процес, како бисмо поново развили де-негацију евентуалности, узрокујући појаву нове, али потврдне евентуалности (Saussure 2000, 262). Сосир је оваквим исказима, код којих се продужава интерпретативна путања и тиме захтева принудна интерпретација, дао назив *негација прекида* (2000, 260 –267). Ми ћемо претпоставити да локутор најпре интерпретира негиран исказ на дослован начин, водећи рачуна да тај исказ буде релевантан. Међутим, када дословна интерпретација негираног исказа не може произвести довољан контекстуални ефекат, мора се наставити процедура интерпретације, при чему нам је неопходна прагматика (Симовић 2021).

Претпостављамо да постојање темпоралне референце, која се приписује негираном предикату, произлази из тога што наратор у једном моменту посматрајући радњу постаје свестан да се очекивани догађај није одвио, при чему се за тај моменат може одредити темпорална референца, а догађај се може представити као психолошки (Ашић и Симовић 2021). Будући да сам у роману *И жив и мртав* пронашла драгоцене примере негираних предиката, у којима се крију преплитања реалних прича и менталних и психолошких реакција приповедача, у следећем поглављу посебну пажњу посветићу њиховој анализи.

3. АНАЛИЗА ПРИМЕРА ИЗ КОРПУСА

Роман нашег писца Ивана Златковића *И жив и мртав*, заснован на истинитим догађајима између два светска рата, говори о хајдучима и разбојницима који су опседали Аранђеловац, али и околину планине Букуље. Сем хајдука, њихових прича и догађаја, представљена је и чувена породица Бакића, која је столовала на Венчацу у периоду средњег века. У роману је приказан један документарни и историјски свет, испреплетан имагинацијом и вишезначношћу коју, читајући, тежимо да разоткријемо. Занимљиво је приказан и миље типова личности, као што су љубавнице хајдука, коцкари, зеленаши, жандари, поткупљиве *апсанције* које постоје и дан-данас. Како нас и сам наслов асоцира на две супротности, мртав (не бити жив)/жив (не бити мртав), могли смо и наслутити појаву супротних односно негираних реченица и израза који су били инспирација за њихову интерпретацију, у циљу откривања правог смисла и значења негираних догађаја, као и њихових допуна. Читајући овај роман, наишла сам на велики број разноврсних примера негираних предиката, којима се утиче на сам ток приче тако што је убрзавају, успоравају или је окрећу у тотално супротном и неочекиваном смеру, због чега је анализа негираних примера из овог романа уједно и основна тема истраживачког дела мога рада.

Најпре ћемо навести примере негираних исказа, при чему се смањује домашај негације и не пориче евентуалност, већ се негира само допуна, док је евентуалност потврдна уз присуство друге допуне, исказане у продужетку негираног исказа. У складу с тим, погледајмо примере од 1 до 4.

(1) *А није само она била јутрос горе! Него још неко. Не би никада погодио. Ево, да ти човек да иљаду динара. Не би погодио.* (Златковић 83)

Посматрајући пример 1, можемо лако закључити да овде није реч о негирању евентуалности већ о негирању допуне *само она*, односно о смањењу домашаја негације, чиме би се акценат ставио на то да није само особа о којој се говори била на одређеном месту, већ још неко, а заправо обе су особе заиста биле. У складу са тим, овде треба напоменути да се негирани искази оваквог типа не могу дословно интерпретирати, јер се не добија релевантно значење исказа (Симовић 72). При интерпретацији оваквог примера, треба нагласити да је овде реч о констатацији и пукој информацији која је дата перфектом глагола *бити*.

Сем овог примера, где се негира само допуна, наишли смо на сличан пример у којем негација има само домашај у вези с објектом реченице/*мене*:

(2) “И ти си био ајдук. ”

“Ја јесам био ал сад тебе траже! И јатак сам био, ко и ти, ал *не лове мене*, ја сам своје одужио. *Него тебе*. ” (Златковић 150)

У другом примеру, анализом можемо утврдити да је само објекат негиран, односно радња се не врши над агенсом реченице, већ над његовим саговорником и самим тим се радња *ловити* одвија у одређеном тренутку. Везником *него* се указује на наставак реченице и потврдну евентуалност уз другу допуну, односно други пацијенс реченице (тебе). У овом примеру говорник упозорава саговорника да буде опрезан дајући му информацију да је управо он сада мамац кога разбојници траже и желе ухватити.

(3) “Хероји су највеће кукавице. ”

“Како то? ”

“Зато што се храбри *не боје смрти, већ живота*. ” (Златковић 122)

У претходном примеру се уочава назив самог романа који спаја ове две нераскидиве супротности, јер једна реч потврђује живот а друга га негира, њоме се живот и завршава, али су једна без друге незамисливе. Пример 3 такође припада негираним исказима са смањењем домашаја негације на допуну, при чему се овде негира само допуна исказана именицом *смрт*, док је наведени исказ и те како потврдан уз промењену допуну у виду речи *живот*. Једино што у овом примеру није исказан догађај, већ више констатација водника Кузбабића, те самим тим нема наративне прогресије, већ се прича успорава, јер се жели нагласити битна констатација једног од главних протагониста.

(4) *Нисам видео* лице, али глава му је била ситна. [Нисам му видео лице, али сам видео главу.] (Златковић 45)

У примеру 4, реч је о смањењу домашаја негације, која се односи само на допуну, односно објекат реченице, али се већ у продужетку реченице истиче потврдност исте евентуалности са измењеном допуном (*глава*) и самим тим принудном интерпретацијом можемо добити и потврдан исказ, који се негираном формом ипак више истиче.

Стога, у свим претходним примерима, могуће је реинтерпретацијом доћи до потврдног исказа уз измењену допуну,

при чему се негација лако може изгубити, али је свакако са глаголом у одричном облику исказ маркиранији.

Насупрот претходним примерима где долази до смањења домаћа негације на допуну, у примерима 5, 6 и 7, присутна је двострука негација (5- никуда није излазила; 6- никада није теглио и 7- нико није видео) којом се заправо истиче потврдност датих исказа, јер је Госпођа Савић свуда излазила са белим амрелом, црвеним шеширом и бисерним минђушама а у шестом примеру во је ипак теглио, односно носио велики терет али је био најспорији до сада. У седмом примеру је само водник Кузбабић видео шта се десило са хајдуком Варнавом након његовог убиства. И у овим примерима се негацијом ипак истиче потврдан облик ових реченица, али не долази до прогресије приче, већ се само износи дата чињеница, даје неки опис главних ликова романа или пружа нека информација корисна за наставак приче.

(5) Госпођа Савић *никуда није излазила без белог амрела, црвеног шешира и бисерних минђуша* [Госпођа Савић је свуда излазила са белим амрелом, шеширом и бисерним минђушама]. (Златковић 9)

(6) Во *никада спорије није теглио* [Во је најспорије до сада теглио]. (Златковић 116)

(7) Све се брзо врати у мамурлук, јер *нико сем њега не виде* [јер само он виде], како се згрчени Варнава претвори у црног зеца који нестане међу каљавим чизмама младог жандара Безубице. (Златковић 20)

Сада ћемо навести примере који, упркос негираним исказима, доприносе прогресивном току приче, убрзавају је и усмеравају читаоце на битне делове овог романа:

(8) И пуцао би да га *не раздражише* поново звукови са свих страна шуме [Пуцао би, али су га раздражили поново звукови са свих страна шуме]. Чује много чизама. Све му се десетиња у глави. (Златковић 15)

(9) Прође тачно три минута, према Савићевом часовнику, док се *не чу први* [Прође тачно три минута, према Савићевом часовнику, и онда се чуо први пуцањ], а потом и други пуцањ. (Златковић 12)

(10) Удари, па стане. Онда опет (...). Док *не направи рупу* да може руку да увуче. [Ударао је стално и престао је тек онда када је направио рупу да може руку да увуче у њу.] (Златковић 48)

(11) Све би то Вујић рекао *да му се кафана није обрнула наопачке. И да му се желудац није попео до гуше*. [Све би то

Вујић рекао али му се кафана обрнула наопачке и желудац попео до гуше.] Зна он да је Миња Шибицар полицијски доушник. (Златковић 31)

(12) Савић не мора да гледа на сат. Зна да Луковићу, званом Сеља, треба два минута до другог краја зграде. Још пола минута пред вратима.

Укупно: два и по минута *док не закуца* [док закуца]. (Златковић 10)

У свим претходним примерима (од 8. до 12), с одричним догађајима мора се приступити прагматичком обогаћењу приликом интерпретације исказа. Негираним евентуалностима у аористу инфинитива глагола (*не раздражити, не чути, не направити, не закуцати*) и негираним евентуалностима у перфекту у примеру 11 (*не обрнути се, не попети се*), не указује се на одсуство датих догађаја већ се, супротно томе, истиче њихова потврдност и одвијање дате радње (*раздражити, чути, направити, обрнути се и попети се*) у одређеном временском тренутку. Овде није реч о ефекту неочекиваности, већ о везницима који претходе одричном предикату. Наиме, у осмом и једанаестом примеру присутан је везник *да*, а у деветом, десетом и дванаестом везник *док*, чијом се употребом, уз негирани исказ, јавља његов позитивни опонент, односно исти глагол само у потврдном облику. На тај начин се негирани изрази уз овде присутне везнике подударају са својим потврдним облицима (у примеру 8 - *да га не раздражише* = *раздражише га*, у примеру 9 - *док не чу* = *чуо је*, у примеру 10 - *док не направи* = *направио је*, у примеру 11 - *да му се кафана није обрнула наопачке* = *обрнула му се кафана наопачке* и *да му се желудац није попео до гуше* = *попео му се желудац до гуше*, у примеру 12 - *док не закуца* = *закуцао је*). У свим овим случајевима, не долази до стагнације и успоравања тока приче, већ се јавља наративна прогресија, а датим негираним глаголима се маркирају битни моменти и догађаји ове приповести. Наиме, негираним облицима се наглашава да су се овде поменути негирани догађаји ипак одвили и да су били неопходни за наставак приче. Често се њима сигнализира неки заплет који води ка кулминацији, као рецимо у деветом примеру када се после три минута чуо први пуцањ, а потом и други од чега ће страдати хајдук Варнава.

У наставку ћемо навести примере који су прави прототип негације прекида, при чему се јавља негираност очекиваних догађаја, постижући ефекат неочекиваности:

(13) Једном је Јоваш ставио руку на Мијајлово раме. То је против апсанских правила. *Али није је стргао са себе.* Нарогушио се и задрхтао од тог додира. (Златковић 88)

(14) Јоваш паде на колена, а онда се преврну у ливаду. [...]. Као да је нешто хтео да каже. И једна веђа му је била подигнута.

Није личио на мртваца.

И није јаукнуо као кад људи умиру. (Златковић 161)

У примерима 13 и 14, контекст нам је указивао на то да ће се одвити догађаји (*стргнути руку са себе, јаукнути*) уместо одричног (*не стргнути руку са себе, не јаукнути*), чиме се истиче одвијање радње у супротном току од очекиваног. Односно, у примеру 13, од жандарма и апсанције нису се очекивале емоције, али се, супротно томе, у апсанцији Мијајлу пробудила емоција од додира Јовашеве руке. Два додатна перфекта у потврдном облику нам указују на две нове евентуалности (*норогушити се* и *задрхтати*) које је изазвао овај негирани предикат у перфекту (Мијајло није стргао Јовашеву руку са себе али се нарогушио и задрхтао од тог додира). Наиме, овим негираним предикатом се истиче да се радња одвија супротним током и тотално неочекивано. Такође, у примеру 14, наратор је нагласио да убијени Јоваш није јаукнуо као што то чине људи који умиру и да чак није ни личио на мртваца. Можемо рећи да се заправо овим негираним перфектима истиче одсуство очекиваних радњи од стране наратора а негацијом се само појачава изненађеност.

(15) Жена је спавала. “Не бој се”, ухватио сам је за раме. Погледа у мене тек кад сам јој ставио руку на уста. Остаде тако, *не помаче се.* (Златковић 46)

(16) Други ћуте и буље у зид, који је био гарав. Црн као црно. Мијајло и *не затвори* врата. (Златковић 77)

(17) На четрдесет чизама пре Савића из шумарка искочи Безубица испаљујући још један метак. Пушка “маузер” и *не задрхта.* (Златковић 12)

(18) Јоваш се окренуо ка ливади. Дигао главу. Жмури. Звижди. Аврам му зађе иза леђа. Извади из џепа кратки пиштољ који је у његовој шапи био велики. Скиде шубару. *Не прекрсти се.*

Повуче ороз. (Златковић 161)

(19) Неко од старијих, крстећи се, плуну на ту страну: “Море, кад се курталисасмо Кореје, а сад и овог ајдучког ђубрета!” *Нико му не одговори.* Ниједан од жандара чије чизме цвокоћу као смрзнуте вилице. Нити жена погнуте главе. (Златковић 164)

(20) *Не стиже ни да се ухвати за “кратку деветку”, а Аврам га држи за руку: “Не бој се, Стриче.”* (Златковић 142)

У шест претходних примера, одричним догађајима *не помаћи се/не затворити врата/не задрхтати/не прекрстити се/не одговорити/не стићи да се ухвати* у аористу се испољава ефекат неочекиваности код говорника ових реченица, јер је мислио да ће се, у примеру 15, *жена помаћи*, у примеру 16, *да ће Мијајло затворити врата*, у примеру 17 - *да ће пушка задрхтати*, у примеру 18 - *да ће се Аврам прекрстити* пре него што убије хајдука Јоваша, у примеру 19 - *да ће макар неко од присутних жандара или жена погнуте главе дати одговор на дату констатацију*, али није, а у примеру 20- *да ће Радишић стићи да се ухвати за кратку деветку*. Овим се сигнализира да се одвило нешто сасвим супротно и неочекивано, што се заправо маркира негираним аористом. Наиме, када се не одвијају очекивани догађаји, остварује се ефекат неочекиваности који се ствара у контакту негираног догађаја и менталне представе самог приповедача, при чему се његова реакција на одсуство шест наведених догађаја јавља у одређеном временском тренутку, па је могуће одредити темпоралну референцу свим овим негираним исказима и управо се због тога са аористом остварује наративна прогресија, прича се убрзава и постаје динамична.

(21) *Костићу је било свеједно. Новац није вратио, задужио се још више. Није се оженио оном коју је бар два дана волео.* (Златковић 81)

Супротно претходно наведеним примерима (од 15. до 20), пример 21 није прототип негације прекида. Упркос изостанцима очекиваних догађаја, нема напретка приче, јер су ова два негирана исказа елаборација и разјашњење прве реченице, којом је описано Костићево стање равнодушности (*Костићу је било свеједно*), што ће бити објашњено двома негираним и једним потврдним догађајем (*не вратити новац, задужити се, не ожени се*).

(22) *Кузбабић је веровао да разбојници не умиру. Немогуће је убити некога ко се пред смрт смеје.* (Златковић 18)

Посматрајући пример 22, можемо закључити да се негираним предикатом у презенту не истиче одсуство очекиване евентуалности (*умрети*), већ је дата констатација и мишљење водника Кузбабића да разбојници не умиру, што писац разјашњава наредном реченицом (*Немогуће је убити некога ко се пред смрт*

смеје). Наратор као да жели да истакне идеју да су разбојници бесмртни, јер се не боје смрти. Можемо констатовати да се овим порукама ипак разјашњава прича и поред тога што се успорава њен ток.

(23) Мене није много занимао овај разговор, плашио сам се само да нас тај човек не изда. (Златковић 44)

У примеру 23, нема реакције на изостанак догађаја (издати), као ни ефекта неочекиваности који би се појавио код приповедача, већ је реч о мислима субјекта реченице и његовом осећању страха од издаје. Овде је приповедач зашао у ток мисли једног од главних ликова романа, објашњавајући узрок његовог страха. Важно је напоменути да и у овом примеру негирана евентуалност имплицира њен потврдни облик (издати) али нема ни догађаја ни темпоралне референце коју бисмо везивали за овај негирани предикат већ би се само истакла констатација једног од главних ликова у коју су уткане емоције страха.

С обзиром на то да су, у примерима 22 и 23, дате констатације говорника или протагониста, долази до успоравања тока приче и нема наративне прогресије.

(24) Јагода више није кувала чај од трешњиног листа.

Није доносила књиге руских писаца.

Није хранила воштане мачке. (Златковић 37)

У примеру 24, наратор жели да истакне да се радња заправо одвија супротно од уобичајених активности протагонисткиње Јагоде која је имала навику да кува чај од трешњиног листа, да доноси књиге руских писаца и да храни воштане мачке, али сада су све те уобичајне радње изостале у жељи да постане како сам приповедач наводи "она Јагода која седи на клупи у парку крај Саборне цркве". И овим негираним предикатима у низу (више није кувала чај, није доносила књиге руских писаца и није хранила воштане мачке) сигнализира се да се тежи прекиду навике актера реченице и да се очекивани догађаји више не одвијају и тиме се у први план стављају одређене информације којима се одступа од досадашњих навика агенса реченице, а самим тим се и ток радње мења.

(25) Танасјев није много марио за Београд, иако је ту имао највише пријатеља. [...]. Ни он ни Вањуша нису посећивали забаве које су приређивали београдски Руси у емиграцији.

Нису ишли ни у руску Цркву Свете Тројице.

Волели су Цркву Светог Саве на Врачару. (Златковић 51)

У примеру 25, наратор помоћу три одрична перфекта у низу (није марио, нису посећивали и нису ишли) подвлачи и наглашава да су се догодиле сасвим обратне радње (волели су Цркву Светог Саве на Врачару → посећивали су Цркву Светог Саве) од очекиваних активности ово двоје Руса (Танасјева и Вањуше) од којих се очекивало да ће, сходно својој традицији и обичајима, посећивати забаве које приређују београдски Руси у емиграцији, као и да ће ићи у руску Цркву Свете Тројице. Међутим, они су супротно томе, посећивали Цркву Светог Саве на Врачару и тиме се производи и сигнализира ефекат изненађености наратора због изостанака очекиваних активности протагониста овог романа. Можемо рећи да су ова три негирана предиката у перфекту елаборација и разјашњење потврдне констатације која им следи (Волели су Цркву Светог Саве на Врачару). Поново се радња прекида јер се одвија обрнутим и неочекиваним током, као и у примеру 24.

На крају анализе примера, можемо закључити да негирани предикат најчешће и у највећем броју примера упућује на обрнути ток радње, односно да се одређене очекиване активности нису одвиле због чега се производи ефекат неочекиваности код наратора што је и маркирано негираним предикатом. Поред тога, увиђамо да је једино код свих негираних примера у аористу присутна прогресија и динамичност приче, као и догађајност упркос негацији, управо због феномена негације прекида који се и јавља са аористом у комбинацији, при чему аорист успева да очува своју дискурзивну инструкцију прогресивности (+OT) и на тај начин омогућава причи да напредује у времену остварујући како текстуалну, тако и наративну прогресију управо захваљујући темпоралној референци коју можемо одредити за сваки негирани догађај у аористу. Притом, треба истаћи да се информација о постојању догађаја производи интеракцијом наратора и фабуле током које се преплићу реални догађаји и радње са менталним реакцијама приповедача на њих. Наиме, када се негираним аористом истиче ефекат изненађености и неочекиваности јер се очекивани догађаји нису одвили, моменат референције је ипак присутан и он се везује за тренутак у коме се јавља изненађеност због изостанка очекиваног догађаја, а потврдан догађај је ментални и психолошки, јер се већ одвио у глави односно у мислима наратора. Поред тога, комбинација везника *док, да + одрични облик датог глагола у аористу* такође упућује на то да се потврди догађај ипак десио у датом временском тренутку и да сама прича напредује. Међутим, када су негиране радње у презенту или перфекту, њима је најчешће описана и наглашена одређена чињеница или је дата пука информација, а реченица има

фактографски тон. Низом негираних чињеница у комбинацији са презентом или перфектом се елаборира, појашњава и доказује одређена информација, али се прича успорава, губи на живости и ставља се акценат на значајне мисли и објашњења како приповедача, тако и његових протагониста.

4. ЗАКЉУЧАК

У овом раду смо се бавили негираним предикатом и његовом појавом у роману *И жив и мртав* Ивана Златковића. Одговорили смо на питање да ли се негираним исказом може учинити да прича напредује и да ли су сви негирани искази стања, или се пак њима може изразити и нека врста догађаја. Анализом примера из романа *И жив и мртав* утврђено је да нису сви негирани искази стања и да се негираним исказима не мора негирати евентуалност, већ се може негирати и само допуна, а да евентуалност остане потврдна. Сем тога, када се негираним исказом показује реакција приповедача на неодвијање очекиване радње, односно када се испољава његов ментални догађај, долази до негације прекида и темпоралне прогресије, док се за темпоралну референцу узима тренутак пишчеве реакције на недогађање очекиване радње. Сходно томе, можемо закључити да се наративна прогресија јавља са негираним евентуалностима претежно у аористу и то у два случаја. Први случај је када се радња у аористу одвија супротно очекивањима приповедача, па је његова реакција на одсуство очекиваног догађаја темпорална референца негираним евентуалностима и самим тим се у наратору одвија супротни и потврдни психолошки, односно ментални догађај. Други је случај када се негираним исказима у аористу у комбинацији са одређеним везницима, као што су *да*, *док* и слични, упућује на потврдан догађај у датом временском тренутку и тиме радња напредује и маркирају се битни мометни и догађаји ове приповести, чиме сама прича добија на живости и динамичности. Аорист је у овом случају очувао своју дискурзивну принуду темпоралне прогресије остварујући феномен негације прекида, јер се упркос негираним облицима, постиже наративна прогресија.

Указали смо и на чињеницу да приповедач врло често негира изразе који представљају супротност у односу на очекиване догађаје и радње протагониста, при чему се наглашава да се радња одвија супротним односно тотално неочекиваним током, који је у нескладу са навикама, обичајима или свакодневним активностима јунака овог романа. Управо се глаголима у негираном облику маркирају дате евентуалности које се, супротно очекивањима и

замислима писца, нису оствариле, а наратор их често истиче користећи израз *више није*, што нам поручује да је са досадашњим навикама протагонисте престало. Стога су овакви догађаји ментални остварујући се у мислима наратора, па се само наглашава да се очекивани догађај ипак није догодио. Поред тога, комбинацијом саставног везника *и* и глагола у аористу у одричном облику, појачава се осећај изненађености приповедача због неостварености очекиваних догађаја (*пушка и не задрхта, он се и не помаче и сл.*).

Супротно томе, када се негираним исказима саопштава нека констатација, пружа пука информација, елаборација неких осећања, или чак улази у ток мисли главних протагониста приче, нема наративне прогресије, прича се успорава, а пажња читалаца усмерава се на мисли, реченице и додатна објашњења, како приповедача, тако и главних ликова које он вербално обликује, што је такође јако битно за разумевање саме приче, јер су управо мисли ових протагониста суштинске и расветљавају читаоцима узроке и последице овде представљених догађаја.

Захвалница: Захваљујем се колеги и писцу романа *И жив и мртав*, Ивану Златковићу, на сугестијама и корисним саветима и коментарима.

ИЗВОРИ

Златковић, Иван. *И жив и мртав*. Београд: Лагуна, 2021.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Amsili, Pascal and Anne Le Draoulec. "An account of negated sentences in the DRT Framework." *The Tbilisi Symposium on Language, Logic and Computation: Selected Papers*, Ed. Ginzburg, Khasidashvili, Vogel, Levy and Vallduví. CSLI Lecture Notes, Cambridge University, 1996, 3–17.
- Ашић, Тијана и Марија Симовић. "О догађајности негираних предиката у аористу у наративу код српских писаца." *Баштина* 53: 2021. <https://doi.org/10.5937/bastina31-31137>, 11.03.2021.
- Ducrot, Oswald. *Dire et ne pas dire: principes de sémantique linguistique*. Paris: Hermann, 1972.
- Horn, Laurence. *A Natural History of Negation*. Chicago: The University of Chicago, 1989.
- Kamp, Hans. "Événements, représentations discursives et référence temporelle." *Langages* 6 (1981): 39–64.
- Kamp, Hans and Uwe Reyle. *From discourse to logic*. Institute for Computational Linguistics, University of Stuttgart: Springer, 1993.
- Klajn, Ivan. *O funkciji i prirodi zamenica*. Београд: Institut za srpskohrvatski jezik, 1985.

- Lakoff, George, *Irregularity in syntax*, New-York: Holt, Rinehart and Winston, 1965.
- Lo Cascio, Vincenzo. "Temporal deixis and anaphor in sentence and text: finding a reference time." *Temporal structure in sentence and discourse*. Ed. Vincenzo Lo Cascio and Co Vet. Dordrecht: Foris, 1986, 191–228.
- Moeschler, Jacques. "La négation comme expression procédurale." *Negation: syntax and semantics*. Ed. Danielle Forget, Paul Hirschbühler, France Martineau and María Luisa Rivero. Amsterdam: John Benjamins, 1997, 231–251.
- Saussure, Louis de. "Encapsulation et référence temporelle d'énoncés négatifs au passé composé et au passé simple." *Cahiers de linguistique française* 18 (1996): 219–242.
- Saussure, Louis de. "Le temps dans les énoncés négatifs." *Le Temps des événements. Pragmatique de la référence temporelle*. Ed. Jacques Moeschler. Paris: Kimé, 1998, 271–291.
- Saussure, Louis de. *Pragmatique temporelle des énoncés négatifs*. Genève: Université de Genève, 2000.
- Симовић, Марија. *Аорист у француском и његови значењски еквиваленти у српском језику* (докторска дисертација). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2021.
- Stockwell, Robert, Paul Schachter and Barbara Hall Partee. *The Majorstructures of English*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1973.
- Vendler, Zeno. *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University, 1967.
- Weiser, Stéphanie. *Négation des phrases d'action: Y-a-t-il des événements négatifs?*. <http://www.linguist.univ-paris-diderot.fr/~amsili/papers/weiser06.dea.pdf>, juin 2006.

THE DENIED PREDICATE AND ITS APPEARANCE IN THE NOVEL *DEAD AND ALIVE* BY THE SERBIAN AUTHOR IVAN ZLATKOVIĆ

This work will be about the denied predicate and its appearance in the novel *Dead and Alive* by the Serbian author Ivan Zlatkovic. It has been largely acknowledged in semantics that action sentences denote events, but we want to find out what happens when these sentences are denied. Precisely, we will check whether they denote only the states in that case. It is believed that a negative action phrase presents something that did not happen and that they introduce some sort of negative event. For this, we ask the question of whether it is possible that a negative sentence presents action and can denote an event. Some linguists including Kamp and Reyle (1993) believe that the negative sentences do not describe eventualities but denote facts to which a reference point in time normally cannot be assigned. Since negation often implies a pause in the action, whereby the given possibility is negated and points out the absence of it, our goal is to indicate the occurrence of a negated event by which it still can be stated the existence and happening of the certain action with its

own temporal referent depending on its pragmatic environment, that is crucial for our interpretation of the given event. The objective of this article is to describe the problem of negated events and the negation of rupture.

In this regard, we demonstrate how linguists Saussure (2000), Kamp and Reyle (1993), as well as Amsili and Le Draoulec (1996) approached it. It should be noted that this term negation of rupture (*négation de rupture* in French) implies the reaction of the subject to the absence of an expected event that takes place outside the habit of the subject or the agent of the sentence (Saussure 2000, 260). We gave the example in affirmative and negative form with the same meaning (Jovan ne s'est pas arrêté au signe du policier- Jovan a continué à sa route au dépit du signe du policier (Jovan didn't stop his car despite the sign of the police officer). Despite the fact that the positive expression and its negated form point to the same meaning, it is very important to answer how we can determine the temporal discourse referent of negated events.

In our article, we rely on the theory of Amsili and Le Draoulec (1998) which suggests that we complete the approach by Kamp and Reyle (1993), according to which negation must have a compositional analysis. In DRT theory, Kamp and Reyle (1993) show us the set of examples ((Marco riguarda Marie. Elle sourit. (Marco looked at Marie. She smiled) and Marco riguarda Marie. Elle souriait (Marco looked at Mary. She was smiling)) and also the negative form of the second phrase in both cases to demonstrate the contrast between french aorist (le passé simple) and imperfect (l'imparfait) in narrative discourse ((Marco riguarda Marie. Elle ne sourit pas (Marco looked at Mary. She didn't smile.); Marco riguarda Marie. Elle ne souriait pas (Marco looked at Mary. She wasn't smiling)). While the aorist (le passé simple) introduces a new event which is located after the temporal referent, which corresponds to the event introduced in the previous phrase, the imperfect (l'imparfait) is a stative tense and the second phrase introduces a state instead of an event. This state overlaps with the event of the previous phrase (Amsili and Le Draoulec 1996).

When we analyze the phrase Katarina a regardé un film d'amour samedi (Katarina watched a love movie on Saturday night) and its negated form Katarina n'a pas regardé de film d'amour samedi (Katarina didn't watch a love movie on Saturday night), we can see that these two phrases should be interpreted in the same way: the event happened/the event didn't happen at the given moment on Saturday. This moment on Saturday represents the temporal discourse referent for both these sentences.

In the same cases, the negative utterance may introduce a temporal referent and we want to explain the nature of that referent. In fact, we demonstrate the example where negated sentences are referred to by anaphoric pronouns *cela*/this or *it* in English (Petar ne s'arrêta pas au signe du policier, cela a étonné Milena (Saussure 2000)/Petar didn't stop his car despite the sign of the police officer, it worried Milena very much). Hans Kamp introduced Discourse Representation Theory (DRT theory) as a theoretical framework for dealing with issues of semantics and pragmatics of anaphora and tense (1981). According to Kamp and Reyle (1993) and their DRT theory, every simple sentence introduces a temporal discourse referent. This temporal referent is determined indirectly

and represents the moment when the subject of this sentence (Milena) was surprised by the absence of the expected event. In this way, the moment of Milena's reaction to the absence of the expected event represents the temporal referent of the denied event.

The scientists Wendler (1967), Horn (1989), Stockwell et al. (1973) are of the opinion that as long as a negated event signifies the disruption of a subject's habit, it can signify an event, just as its positive opponent. In the example (Bojana prit son petit déjeuner/Bojana had a breakfast) the event represents a common action or a habit of the subject. But, if we add a negative operator, we get the negative phrase Bojana ne prit pas son petit déjeuner/Bojana didn't have breakfast. In that way, we get the rupture of a habit of the subject with the negated phrase. Since breakfast is the first meal, we could say the routine of the subject by denying this habit so we would have the effect of the suddenness.

In its basic function, the negation has a wide scope over the sentence: it negates the event and also its reference point. In the case of negation of rupture the basic interpretation of the phrase is not informative enough and the utterance does not have enough contextual effects, so the hearer proceeds to the second step of the interpretational process (Saussure 2000). This type of interpretation is called the interpretation of rupture/interrupt interpretation (interpretation de rupture in French). The reader concludes that the speaker has the intention to communicate more than a mere fact that nothing happened. The negation of rupture (négation de rupture) seems to be a case in non-literal communication, just like a metaphor (a figure of speech): instead of saying that something happened the speaker says that something did not happen at a certain moment in time, thus inviting us to deduce the conceptually complex event which has to be mentally constructed. So the scope of negation compresses and the negation concerns only the event and not its temporal discourse referent. The negation of rupture also includes a certain number of cases concerning negated event sentences in which a denial only reduces the range of negation to the inner element of the predicate (Saussure 2000, 292). The inner element of the predicate represents its complement. In the example, Vuk ne courut pas longtemps (Vuk did not run for a long time), we have a positive event and its negated durative complement. This negated complement can easily turn into its positive opponent (Vuk ne courut pas longtemps → Vuk courut peu de temps (Vuk runs for a short period of time).

To explain this term of interrupt negation, there has to be a subject of conscience who is reacting to the absence of a particular event. We can imagine an event that took place instead of the expected situation and caused some consequences. In that way, we can explain the example: Dejan n'a pas acheté des jouets à ses enfants pour le Nouvel An, ce qui les a rendus tristes (Dejan did not buy toys for his children for the New Year, which made them sad). In fact, Dejan always bought presents for his children for the New Year, but not this year and that's why the negation of rupture occurs. The expected event didn't happen which emphasizes the effect of unexpectedness and breaking the habit. The consequence of the absence of that expected event causes a feeling of

sadness in children. The emotional reaction (sadness, regret, anger) is actually perceived as a typical reaction of someone (in this case of children) who attributes so much importance to the non-realization of an event. The concepts of emotional attitude are pragmatically inferred.

Finally, we want to answer the questions and hypotheses posed in this work. We ask the question of whether the story can progress with a denied event or only slows down as with a denied state. The novel by Serbian writer Ivan Zlatković *Alive and Dead*, based on the true events between the two world wars, is about bandits and robbers who besieged Arandjelovac, but also the surroundings of the Bukulja mountain. Apart from brigands and bandits and their stories and events, the famous family Bakić who ruled at Venčac in the Middle Ages was also presented. The novel presents a documentary and historical world, intertwined with imagination and ambiguity, which we strive to reveal. Miles of personality types are also interestingly shown, such as brigands, mistresses, gamblers, greengrocers, gendarmes, and bribe-takers who still exist today. As the title itself associates us with two opposites, dead (not to be alive)/alive (not to be dead), we could also sense the appearance of opposite or denied sentences and expressions that were the inspiration for their interpretation in our article, in order to discover the true meaning and significance of denied events, as well as their complements. By the analysis of the examples from the novel *Dead and Alive* there will be few groups of negated possibility and among them the negation that negates only the complement, then the negation that highlights the affirmative occurrence, but also the negation according to whom the events happen in opposition to the action as well as the habit of the agent, achieving the effect of suspense. More precisely, we discover the four types of denied predicate in Zlatković's novel. The first type is the interrupt negation by reduction of scope on the complement when the sentence is negated, but the event is confirmed. The examples also show that there are denied sentences in which, conjunctions as *if*, *while* in combination with denied events indicate an affirmative event. We find cases of negation of rupture, for which a positive possibility is inferred because the narrator waits for the realization of the denied events, which causes the appearance of his mental and psychological events. In that way, his mental events have their temporal discourse referent. So, reading the novel, the readers are invited to imagine some unspoken events that took place at the moment they are referring to. This engenders very specific stylistic and pragmatic effects. It should be noted that these last two types contribute to the progress of time in the story. In the end, there are also the examples of double negation which emphasizes the existence of eventuality. There is no narrative progression, but only a given fact, a description of the main characters of the novel or some information useful for the continuation of the story.

We usually imagine someone's reaction to the absence of a situation he expected. That reaction can be understood as an event, which has its temporal discourse referent. There has to be a subject of conscience realizing that something did not happen and having feelings about it. The sentences with negated aorist in Serbian are always stylistically marked and are used for

creating suspense and tension in the novel. But, when we give only information or an elaboration of the thoughts of the narrator or his protagonists, the time stops and the story does not progress. Finally, we want to underline that in the narration, the scenes of the real events intertwine with the mental ones, which are the reaction to the explicitly given event that does not take place, and that a narrator denotes just because he expects it to happen (Ašić and Simović 2021). Finally, in this work, we have tried to shed some light on a quite strange linguistic phenomenon of the negation of rupture. We wanted to show that in some cases negation is transforming events to facts, depriving predicates of their temporal discourse referent, but in some specific contexts, the temporal reference has to be preserved.

Keywords: the denied predicate, the event, the complement, pragmatics, suspense